

KIBRIS SORUNUNDA GÜÇ EŞİTSİZLİĞİ VE KOALİSYON ARAYIŞI

S. Gülden AYMAN*

Özet

Bu çalışmanın amacı Kıbrıs'ta kalıcı bir barışın tesis edilmesini sağlayacak yapısal koşulların ortaya konması ve tartışmaya açılmasıdır. Kıbrıs sorunun niteliğini ortaya koyarak başlayan çalışma Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) Avrupa Birliği'ne (AB) alınmasından sonra iki toplum arasında daha da artan güç eşitsizliğinin, sorunun çözüm yollarının önünü nasıl tıkadığını açıklamakta, Türkiye ve KKTC'nin bu eşitsizliği törpülemek için yaptıkları girişimleri değerlendirmekte ve Kıbrıs'a ait stratejik değerlendirmelerin Orta Doğu'ya yönelik politikalarla daha yakın ilişkilendirilmesinin gereğine parmak basmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güç Eşitsizliği, Zayıf Tarafın Gücünü Arttırma, Koalisyonlar, Kıbrıs Sorunu

CYPRUS CONFLICT, POWER ASYMMETRY AND COALITION BUILDING

Abstract

This paper aims at discussing the contextual conditions that may prepare a ripe environment to solve the Cyprus conflict. It begins with describing the nature of Cyprus conflict and analyzing how the existing asymmetries impede a durable solution, It gives special attention to the empowerment strategies that are currently pursued by Turkey and Turkish Republic of North Cyprus (TRNC) to balance the negative effects of these asymmetries and explains the reasons why these initiatives should be treated by the overall balance in Greek-Turkish affairs related to the Middle East.

Keywords: Power Asymmetry, Empowerment, Coalition Building, Cyprus Conflict.

* Doç. Dr. Marmara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Giriş

Bu çalışma Kıbrıs sorununun çözümüne müsait bir ortamın çerçevesini hangi koşulların hazırlayacağını tartışmayı amaçlamaktadır. Kıbrıs sorununun niteliğini vurgulayan çalışma özellikle güç eşitsizliğinin kalıcı bir çözüme giden yolu nasıl tıkadığını açıklamaya çalışmaktadır. Çalışmada Türkiye ile KKTC'nin bu eşitsizliği törpülemek için yaptığı girişimler ele alınmakta ve bu girişimlerin başarısını zedeleyen faktörler üzerinde durulmaktadır.

Çözümü Güç Sorunların bir Örneği Olarak Kıbrıs

Uluslararası sorunları niteliklerine bakarak bir dizi farklı kategoriye ayırmak mümkündür. Bazı sorunlarda taraflar çözüme müzakereyle ulaşmaya çalışırken bazılarında taraflardan biri ya da her ikisi şiddet yoluyla kendi iradesini ötekine kabul ettirmeye çalışmaktadır. Ayrıca diğerleriyle kıyaslandıklarında kimi uluslararası sorunların çözümleri çok daha kolay kimilerinin ise oldukça zor gözükmektedir.¹

Aslında uluslar arası sorunların şiddet içerip içermemesi ile çözüme elverişli olup olmamaları mutlaka birbirine paralel gelişen özellikler değildir. Bazı durumlarda sorun bugün için şiddet içeren bir görüntüye sahip olmamakla birlikte tarafların ortaklaşa benimseyecekleri bir çözüme ulaşmaları hiç de kolay değildir. Nitekim şiddet içeren yıkıcı karakteri törpülenmiş olsa da yıllardır kalıcı bir çözüme ulaştırılamayan Kıbrıs sorunu da böyle bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kıbrıs sorununu yaratan faktörlerin başında egemenliğin iki toplum arasında paylaşılabilmesi ve bunun gerisinde de tatmin edilmemiş ve Anadolu bozgunuyla büyük bir darbe almış yayılcı Yunan milliyetçiliği gelmektedir.

Türkiye'nin 1974'deki askeri müdahalesinden sonra adada soğuk olarak da nitelense bir barış² ortamı hâkim olmuş dolayısıyla yıkıcı karakteri dizginlenmiş olsa da sorunun mahiyeti kuşkusuz geçen yıllar içinde egemenlik-kimlik ve iç siyaset öğelerinin karşılıklı çok yönlü etkileşimleri ile giderek karmaşıklaşmıştır.

Uzlaşmaya Zemin Hazırlayan Koşullar

Uluslararası sorunlar konusunda yapılan incelemeler, taraflar arasında uzlaşma sağlanmasında uzlaşmazlığın devam etmesi durumunda çok ağır bir bedel ödeyeceklerini her iki tarafa da hissettirecek türden yaklaşık bir güç eşit-

¹ Çözümü zor uluslar arası sorunların özellikleri için bakınız.: Jacob Bercovitch, "Characteristics Of Intractable Conflicts", *Beyond Intractability* Guy Burgess and Heidi Burgess (der.) Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder, October 2003 <http://www.beyondintractability.org/essay/Characteristics_IC/>.

² "Positif barış-negatif barış" kavramlarının ilk kullanımı için bakınız. : Jonathan Galtung, "An Editorial". *Journal of Peace Research*, 1 (1), 1964, s: 1- 4, s.2.

liğinin varlığının, çözüm yanlısı güçlü liderlerin ve müzakere için daha elverişli bir ortam yaratan uluslararası gelişmelerin ortaya çıkmasının etkili olduğunu ortaya koymaktadır.³

Kemikleşmiş Uluslararası Sorunlar ve Güç Eşitsizliği

Kemikleşmiş, çözümü zor uluslararası sorunların en dikkat çekici özelliklerinden biri güç eşitsizliğidir. Her ne kadar güç eşitsizliğinden kaynaklanan sorunlar farklı örneklerde farklı özellikler göstermekteyse de bizzat eşitsizliğin varlığı sorunun çözümü yolunda baskın bir irade ortaya koyan ve/veya çözüm yolunda çaba harcayan uluslararası aktörlerce dikkate alınması elzem bir unsur olmaya devam etmektedir.⁴

Bugün Kıbrıs sorununun neden bir türlü nihai bir çözüme kavuşturulmadığı sorusuna verilecek yanıtlar Kıbrıs sorununda taraflar arasındaki gücün dağılımıyla ilgili bir analizi mutlak anlamda içermek durumundadır. Diğer bir ifadeyle, sorunun etraflıca değerlendirilmesi, mevcut güç eşitsizliklerinin geçmişte ve bugün Kıbrıs'a her iki tarafın ortaklaşa kabul edeceği türden bir barış getirilmesini nasıl zorlaştırdığının anlaşılmasını gerekli kılmaktadır.

Kıbrıs'ta 1960 Anlaşmalarıyla kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti siyasal varlık ve egemenlik anlamında eşit iki toplumun kabulüyle kurulmuştur. Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti Rumların gözünde başından itibaren geçici, o anda kendilerini en çok tatmin edecek tarzda bir çözüme ulaşabilmek için bir ara aşama, bir basamak olarak algılanmıştır. Nüfusun paylaşımında Kıbrıslı Rumların ada nüfusunun yüzde 80'ine Kıbrıslı Türkler ise yüzde 18'ine karşılık gelmesiyle adayı Yunanistan'la birleştirme (enosis) yolundaki revizyonist emelleri cesaretlendirici yönde bir etken teşkil etmiş ve bunun sonucunda Kıbrıslı Türkler yıllar boyunca Rumların acımasız kanlı saldırılarının hedefi olmuşlardır.⁵ 1974'de Türkiye'nin 1960 Garanti Antlaşması uyarınca adaya müdahalesiyle şiddetin kolaylaştırıcısı haline gelen bu eşitsizliğin yıkıcı etkisinin önünde bir duvar örerek onlara güvenli bir yaşam sunmuşsa da Türkiye dışındaki devletlerce

³ Bu konudaki çalışmaların örnekleri için bakınız.: Daniel Lieberfield, "Conflict 'Ripeness' Revisited: The South Africa and Israel/Palestine Cases", *Negotiation Journal*, Cilt.15, Sayı.1, January 1999; Michael E. Salla, "Creating the 'Ripe Moment' in the East Timor Conflict", *Journal of Peace Research*, Cilt.34, Sayı.4, November 1997; I. William Zartman, *Ripe for Resolution: Conflict and Intervention in Africa (updated ed.)*. Oxford: Oxford University Press, 1989; Chester A. Crocker, *High Noon in Southern Africa: Making Peace in a Rough Neighborhood*, New York: W.W. Norton & Company, 1993.

⁴ Nadim N. Roubana and Susan H. Korper, "Dealing with the Dilemmas Posed by Power Asymmetry in Intergroup Conflict", *Negotiation Journal*, Cilt. 12, Sayı. 4, 2 July 2007, s: 353 – 366.

⁵ Yunan milliyetçiliği ve Kıbrıs için bakınız.: Paschalis M. Kitromilides, *Enlightenment, Nationalism, Orthodoxy, Varorium*, 1994.

tanınmayan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) uluslararası alandaki yalnızlığı devam etmiş ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (GKRY) adanın bütününi temsilen Avrupa Birliği'ne (AB) üye olarak kabul edilmesi Kıbrıslı Türklerin maruz kaldığı siyasi, diplomatik ve ekonomik eşitsizliklerin katlanarak ağırlaşması sonucunu doğurmuştur.

Katlanılmaz Bedel

Uluslararası sorunlarda tarafların çözüm yolunda bir irade ortaya koymalarının başlıca nedenlerinden biri, uzlaşmazlığın sürdürülmesi durumunda katlanılamayacak ölçüde zarar göreceklərini düşünmeleridir.⁶ Pruitt ve Rubin tarafların katlanılmaz bedel algısının özellikle dört durumda ortaya çıktığına işaret etmektedir. Bunlardan birincisi hasım tarafların birbirleriyle mücadelede uyguladıkları taktiklerin iflasi, ikincisi çatışan tarafların bu yolda harcadıkları kaynaklarının tükendiğini görmesi, üçüncüsü çatışmanın bir türlü sonlandırılmamasının getirdiği yılgınlık ve bezginlik durumudur.⁷

Bir başka ifadeyse, taraflar çatışmanın artık faydadan ziyade zarar getireceğini düşünmeye başladıklarında barış için de bir fırsat penceresi açılmaktadır. Sıcak çatışmanın söz konusu olmadığı Kıbrıs sorununda Kıbrıs Rum liderliği en çok arzu edilen çözüm olan Adanın Kıbrıslı Rum baskın idaresi altında yeniden birleşmesi hedefini gerçekleştirememişse bile bugün AB üyesi olmanın getirdiği avantajlarla avunabilmekte ve ayrıca zamanın kendi lehine işleyeceği düşüncesiyle hareket etmektedir. KKTC ise her ne kadar uluslararası toplumun haksız uygulamalarıyla maruz kalmaya devam etse de bunlara direnemeyecek ve Rum Yönetimi'nin tek yanlı çözüm önerilerini mecburen kabul edecek bir durumda değildir.

Avrupa Birliği'nin Rolü

Kıbrıs gibi kalıcı bir ortak çözüme ulaşılması zor kemikleşmiş sorunlarda ilerleme meselenin ana aktörlerince gerçekleştirilemediği oranda üçüncü tarafların uzlaştırıcı rollerine başvurulmaktadır. Bu roller sorunun tarafları arasında iletişimi sağlama ve onları bir araya getirme çabasıdan tarafları baskı ve ödülleriyle barışa zorlamaya hatta üçüncü tarafın kendi yarattığı barış formülünü benimsetme ya da dayatmaya kadar gidebilmektedir.⁸

⁶ William I. Zartman. "Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond" Paul C Stern and Daniel Druckman, (der.) *International Conflict Resolution after the Cold War*, Washington, D.C.: National Academy Press, September 2000.

⁷ Dean Pruitt and Jeffrey Rubin, *Social Conflict: Escalation, Stalemate, and Settlement*, New York, Random House, 1986.

⁸ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bakınız.: I. William Zartman and Saadia Touval (der.) *International Mediation in Theory and Practice*, Boulder, Co.: Westview Press, 1985.

Kemikleşmiş sorunların katlanılmaz bedellerin hissedilmesi nedeniyle çözüm aşamasına gelmesi aslında bu sürece katkıda bulunmak isteyen dış güçlerin uzlaşmazlıkta direnen tarafa ya da taraflar üzerinde uygulayacakları akılcıca bir ‘havuç-sopa stratejisi’ sonucunda da gerçekleşebilir.⁹

Avrupa Birliği (AB) Kıbrıs sorununun çözüm yolunda olgunlaşmasına olumlu yönde bir etkide bulunmamış üstelik tam tersine Rum Yönetimi’ni Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında üyeliğe kabul ederek Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türkler arasındaki siyasal, diplomatik, ekonomik ve ticari eşitsizlikleri daha da güçlendirmiştir. Oysa AB’nin en azından daha sorumlu davranarak adada iki taraf için de tatmin edici bir çözüme erişilmeden Rum tarafını üyeliğe kabul etmemesi, üyelik olanağını bir baskı ve ödül aracı olarak kullanması beklenirdi.

Kıbrıs’ta müzakere süreci 24 Nisan 2004 tarihinde Kıbrıslı Türklerin Birleşmiş Milletler’in önerdiği Annan Planına verdiği güçlü desteğe karşılık Rum tarafının büyük bir çoğunlukla verdikleri ‘hayır’ oyları ile noktalanmış ve Kıbrıslı Rumlar bu süreçten AB’ye üye olmanın avantajlarıyla çıkarken planı kabul etmiş Türkler yalnız bırakılmıştır.

Geçici Tedbirler

Kıbrıslı Türklere uygulanan ekonomik ambargolar temel insan haklarının bir parçası olarak evrensel kabul gören ve inkâr edilmesi mümkün olmayan kalkınma ve refah içinde yaşam haklarını onların ellerinden almaktadır.

Aslında bu gerçeğin uluslararası toplum da farkındadır. Nitekim referandumların sonrasında gerek AB gerekse de BM’in çağruları Kıbrıslı Türkleri yalnızlaştıran gereksiz engellerin ortadan kaldırılması için gerek ikili düzeyde gerekse de uluslararası varlıklar olarak harekete geçilmesi yolunda olmuştur. Bu çerçevede AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi Kıbrıslı Türk toplumunun izolasyonuna son verme konusunda kararlığını bildirmiş ve Kıbrıs’ın kuzeyinin ekonomik kalkınmasını cesaretlendirmek için Avrupa Komisyonu’ndan belli adımları atmasını istemiştir.

Bilindiği üzere, AB Giriş Antlaşması 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla tüm Kıbrıs adasını AB toprağı kabul etmiş, Kıbrıslı Türkler de Kıbrıslı Rumlar gibi AB vatandaşları olmuşlar ancak AB müktesebatı Yeşil Hat’ın kuzeyinde askıya alınmıştır. Kıbrıs Tüzüğü, 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla AB üyesi olan GKRY ile KKTC’yi (Tüzük’te kullanılan ifade ile “Kıbrıs Cumhuriyeti’yle, Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti’nin etkili kontrolü bulunmayan bölgeleri”) birbirinden ayıran “Yeşil Hat” üzerinden; kişilerin, malların ve hizmetlerin hareketini düzenlemeyi hedeflemiştir. Ayrıca AB Komisyonu’nu AB Dışişleri Bakanları tarafından daha kapsamlı açılımlar hazırlaması için görevlendirilmiştir. Bu doğrultuda, AB Komisyonu’nun KKTC’yle doğrudan ticarete ve mali yardım-

⁹ I. William Zartman and Saadia Touval, “International Mediation: Conflict Resolution and Power Politics”, *Journal of Social Issues*, Sayı.41,1985, s: 27-45.

lara ilişkin daha kapsamlı öneriler içeren iki Tüzük taslağını Doğrudan Ticaret ve Mali Yardım Tüzüğü 7 Temmuz 2004 tarihinde açıkladığı görülmektedir.

Yeşil Hat Tüzüğü'nün Kıbrıs Türkleri'ne yönelik tecridin giderilmesi hususunda getirdiği açılımlar yetersiz kalmıştır. Yeşil Hat Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesinden bu yana KKTC'den Güney Kıbrıs'a yapılan ihracat kademeli olarak artmış ancak Yeşil Hat Tüzüğü'nün temel hedefi gerçekleşmemiştir. Yeşil Hat Tüzüğü çerçevesinde, KKTC'de üretilen/imal edilen ürünlerin Güney Kıbrıs'a ihraç edilmesiyle Kıbrıslı Türklerin ekonomik seviyesinin yükselmesi amaçlanmasına karşılık yapılan ihracat Kıbrıslı Türklerin ekonomik kalkınmasına önemli bir katkı sağlamamıştır. Yeşil Hat Tüzüğü çerçevesinde 2003-2007 döneminde Güney Kıbrıs'a toplam 3 milyon 700 Kıbrıs Lirası tutarında ihracat yapılmıştır. Bu rakam KKTC'nin toplam ihracat rakamının sadece yüzde 3'ünü teşkil etmektedir.¹⁰

Kuzey Kıbrıs'ta üretilen ürünlerin bir kısmının AB ülkelerine gümrüksüz satılmasını sağlayacak olan Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün hayata geçirilmesi ise Rum liderliği tarafından yasal dayanağı olmadığı¹¹ ifade edilerek engellenmiş, iki tüzük birbirinden ayrılmış Türkiye bu süreçte limanlarını ve hava sahasını Rum gemilerine açma yolunda baskılara maruz kalmıştır.

Güç Eşitsizliğini Bertaraf Etme Arayışları ve Koalisyonlar

Uluslararası sorunlarda kalıcı bir barışın tesis edilmesini zorlaştıran en önemli unsurlardan biri olarak gösterilen güç eşitsizliğini bertaraf etmenin iki önemli unsurundan birisi dışarda aynı değerleri ve amaçları paylaşan başka gruplar ya da uluslarla işbirliğine gitmek onlarla koalisyonlar kurmak diğeri ise söz konusu grup ya da ulusun bizzat kendi içindeki ayrılıkları ve farklılıkları dizginleyerek daha güçlü bir şekilde müzakere masasına oturmasıdır.¹²

Kıbrıs'ın geleceğiyle ilgili olarak nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda ne Kıbrıs Türk toplumu ne de Türkiye kendi içlerinde ortak ve kararlı bir tutum benimsemiş ve bunu güçlü bir şekilde ortaya koymuştur. Geriye kalan Kıbrıs'ta Rum Yönetimi'nin AB üyesi olmasıyla artan güç eşitsizliğini uluslararası alanda KKTC lehine koalisyonlar oluşturma çabaları ile törpülemek olmuştur.

Aslında, “koalisyon kurma çabası” ortak hedefler çerçevesinde birleşerek güçlenen grup ve uluslar için bir “kazan-kazan stratejisidir”. Ne var ki tarafların ortaklaşa paylaştıkları birtakım değerler ve bu çerçevede tanımlayacak-

¹⁰ “En Önemli Neden Psikolojik Bariyerler”, *Kıbrıs Türk Ticaret Odası*, 15 Nisan 2007, <http://www.ktto.net/turkce/20071504.html>, (Erişim 23 Nisan 2007)

¹¹ “Papadopulos: ‘Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün yasal Dayanağı Yok’”, *Anadolu Haber Ajansı*, 26 Mart 2007.

¹² Güç eşitlikleri ve Filistin konusunda benzer bir analiz için bakınız.: S.Gülden Ayman, “Oslo'dan Bugüne İsrail-Filistin Barışı”, *Sosyal Demokrat Değişim*, Mayıs-Haziran 1997, s: 58-75.

ları çıkarlar varolsa da birlikte hareket edilmesi uzun vadeli özenli politikaların tasarlanmasını gerektirmekte olup, ısrarlı takip isteyen süreçleri karşımıza çıkarmaktadır.

Kıbrıslı Türkleri Güçlendirme Çabaları

Türkiye ve KKTC'nin 2000'li yılların başından itibaren Kıbrıslı Türklerin aleyhine işleyen siyasal, diplomatik ve ekonomik güç eşitsizliğini bir miktar da olsa dengeleyecek çeşitli girişimlerde bulunmaya başladığı görülmektedir. Özde zayıf tarafı güçlendirmeye yönelik bu girişimlerin hedefi uluslararası toplumun Kıbrıslı Türklere uyguladığı baskıları azaltmak ve daha sonra kademe kademe güçlendirilecek özel ilişkiler kurarak bu ülkelerin gelecekte Kıbrıslı Türklerin lehine birlikte hareket etme zeminini yaratmaktır.

Bu yoldaki gayretlerin en dikkat çekicilerinden biri Türkiye İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) bünyesindeki girişimlerdir. Türkiye İslam Konferansı Örgütü üyesi büyükelçilere Kıbrıs Türk tarafına yönelik tecrit politikasının ortadan kalkmasında “dost ve kardeş Müslüman ülkelere ilk adımı beklediği” mesajını vermiştir. Türkiye'nin Irak'ın işgalinde topraklarını ABD askerlerine kullandırmamasının Arap dünyasında yarattığı sempatinin ve örgütün genel sekreterliğine Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun seçilmesinin bu girişimler için uygun bir zemin yarattığı görülmektedir. Bu çerçevede en çarpıcı gelişme 14-16 Haziran 2004 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleşen İslam Konferansı Örgütü'nün 31. Dışişleri Bakanları Konferansı'nda atılan adım olmuştur. Bugüne kadar İKÖ toplantılarına “Müslüman Türk Toplumu” olarak katılan KKTC'nin Annan Planı'ndaki ismi olan Kıbrıs Türk devleti olarak katılması yolunda karar alınmış ve İKÖ üye ülkelere KKTC ile doğrudan ulaşım, ticaret, turizm, yatırım ve sportif faaliyetler kurması çağrısı da yapılmıştır. İslam Kalkınma Bankası'nın Kıbrıs Türk tarafındaki projeleri desteklemesi de istenmiştir. Söz konusu tarihten itibaren KKTC yetkilileri de İKÖ toplantılarına katılmaya başlamış ve 2007 Şubat'ında İKÖ temsilcileri Ercan Havaalanından KKTC'ye giriş yapmışlardır.

Ancak bu olumlu havanın geri dönüşsüz olduğunu düşünmek kadar karşısındaki engelleri yok saymak da gerçekçi bir yaklaşım olmayacaktır. Bunun bir işareti zaten İslam Konferansı Örgütü Parlamentolar Birliği Beşinci Dönem Toplantısı'nın kapanış oturumunda yaşananlar vermektedir. KKTC'nin sonuç bildirgesine devlet olarak girmesine Mısır itiraz etmiş İran temsilcisi ise daha önceki toplantıların sonuç bildirelerinde KKTC'nin devlet olarak geçmediğini ileri sürmüştür. Sonuç bildirgesine Mısır'ın baskıları ile konulan ‘Kıbrıs

Türk toplumu' ifadesi Türkiye, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin itirazları ile kaldırılabilmiştir.¹³

Diğer bir grup çaba ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İngiltere, Belçika, ABD ve Azerbaycan, Kırgızistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Amman ve Pakistan'daki bürolarına ilaveten İtalya, Kuveyt, Katar, İsrail başta olmak üzere bir dizi ülkede ticari büro açma girişimidir. KKTC Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Turgay Avcı tarafından "Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, diğer ülkelerde ve uluslararası organizasyonlarda temsiliyeti de dâhil, Kıbrıslı Türklerin en temel haklarını ortadan kaldırmak için her şeyi yapmaları karşısında KKTC'nin sesini daha iyi duyurmasını sağlamayı amaçladığı"¹⁴ belirtilen bu girişimlere de Rum Yönetimi'nin itirazları gecikmemiştir.

Rum Yönetimi'nin her bir ülkenin dış politika hassasiyetlerini dikkate alan tarzda bir söylem benimseyerek bu sürece müdahale etmeye azami özen gösterdiği dikkat çekmektedir. Kuveyt'e "kendisinin de zamanında işgale uğramış olduğu" hatırlatılarak Rum Yönetimiyle Kuveyt arasında bir anlayış oluşturulmasına çalışılırken¹⁵ İsrail yetkililerine " Hamas bir ülkeye gitse ve orada temsilcilik açmak istediğini istese nasıl bir tepki veririniz?" sorusu yöneltilmiş ve "Türklerin terörist olduğunun söylenmek istenmediği" açıklanmakla birlikte "KKTC'nin bu politikasının daha da ileri seviyeye taşıma yolunda İsrail kanunlarını kullanmaya çalışan gayrimeşru bir yapılanma olduğu" iddia edilmiştir.¹⁶

Rum Yönetimi'nin tepkileri karşısında başkentlerinde KKTC'nin ticari büro açmasına izin veren ülkeler söz konusu gelişmenin¹⁷ KKTC'yi tanıma yolunda bir adım olarak değerlendirilemeyeceğini açıklamışlar ve böylelikle girişimin siyasi anlamı aşındırılmıştır.

¹³ "İslam Konferansı Örgütü Parlamentolar Birliği Kapanış Toplantısında Kıbrıs Tartışması", 1 Şubat 2008, www.haberler.com/islam-konferansi-orgutu-parlamentolar-birligi-2-haberi/ - 81k - (Erişim, 1 Temmuz 2008).

¹⁴ "KKTC İtalya'da Temsilcilik Açtı", *MSNBSNTV*, 26 Ocak 2008, <http://209.85.135.104/search?q=cache:tDYoUQECKhoJ:www.msnbcntv.com.tr/news/430070.asp+KTTC'nin+ticari+b%3BCrolar%C4%B1,+AVC%C4%B1&hl=tr&ct=clnk&cd=6&gl=tr&client=firefox-a> (Erişim 1 Temmuz 2008).

¹⁵ "Rumlar Kuveyt'e İtirazda Bulundu", *Kıbrıs Gazetesi*, 7 Nisan 2007, http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/3/news/39625/PageName/Guney_Kibris (Erişim 1 Temmuz 2008)

¹⁶ "KKTC'nin Tel Aviv'de Ofis Açma Girişimine Rumlar Karşı Çıkıyor", *Ekopolitik*, www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=1479&pid=20-67k - (Erişim 1 Temmuz 2008).

¹⁷ Fulya Özerkan, "N. Cyprus office in Israel only a 'beginning'" *Turkish Daily News*, 13 Mart 2008, www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=98805-41k - (Erişim, 1 Temmuz 2008).

Üçüncü bir tür girişim KKTC'nin kurulmasından önce 1978-1979'da bir yıl kadar yapılan Gazimagosa-Lazkiye seferlerinin 28 yıl aradan sonra 22 Eylül 2007'de tanıtım amaçlı yapılan geziyle tekrar başlatılması olmuştur.

Suriye ile KKTC arasında feribot seferlerinin yeniden başlatılmasıyla KKTC, Türkiye dışındaki bir ülkeyle ilk kez doğrudan deniz bağlantısı sağlamıştır. Daha önce Temmuz 2005'te Bakü-Lefkoşa arasında doğrudan uçak seferleri başlatılması için Azerbaycan ile KKTC arasında adımlar atılmış, ancak Rumların Avrupa Birliği üzerinden yaptığı baskı sonucunda bunun devamı gelmemiştir.¹⁸

Rum Yönetimi'nin, KKTC ile Suriye arasındaki seferleri engelleme yönünde çeşitli çabalar sergilediği de görülmüştür. Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'e Dışişleri Bakanı Erato Kozaku Markulli tarafından bir mektup gönderilerek Gazimagosa ve Lazkiye limanları arasındaki seferler hakkında açıklama talebi iletilmiş ayrıca konuyla ilgili olarak AB nezninde girişimde de bulunularak, feribot seferlerinin sadece yasadışı göçe yaradığı vurgulanmıştır.

AB Komisyonu Kuzey Kıbrıs limanlarına girme ve bu limanlardan yola çıkma konusunda ne Birleşmiş Milletler ne de AB tarafından getirilen ticari bir ambargonun söz konusu olduğunu dolayısıyla seferlerin uluslararası hukuka aykırı bir durum teşkil etmediğini açıklayarak konunun Rum Yönetimi ile Suriye arasında ikili çerçevede çözüme kavuşturulmasını istemiştir.¹⁹

Türk-Yunan İlişkileri ve Orta Doğu

KKTC'nin uluslararası alandaki yalnızlığını azaltma ve onu güçlendirme için özellikle Orta Doğu ülkeleri nezdinde gösterilen çabaların değerlendirileceği çerçevede, tek tek KKTC ile temaslar kuran, ilişkiler geliştiren ülkeler yani ikili ilişkiler ekseninden çok daha geniş bir alanı dikkate almak durumundadır. Bu alan da en azından Türk-Yunan ilişkilerinin Orta Doğu'daki gelişmelerle birlikte ele alınmasını gerektirmektedir.²⁰

Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle gelişmekte olan ilişkileri hemen her aşamada Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından büyük bir dikkatle izlenmekte ve atak politikalarla bu girişimlerin içi boşaltılmaya çalışılmaktadır. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümet olduktan hemen sonra Başbakan Tayyip

¹⁸ Konuyla ilgili ayrıntılı bir analiz için bakınız.: Sema Sezer, "KKTC-Suriye Feribot Seferleri: Devamı Gelecek mi?", *ASAM Kıbrıs Bülteni*, 2 Ekim 2007, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1791&kat2=2>.

¹⁹ Yusuf Tünay, "Latakia ferry line: What does it mean for the Turkish Cypriots?", *Turkish Daily News*, 7 Ocak 2008, www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=92728-49k_ (Erişim, 1 Temmuz 2008).

²⁰ Yunanistan'ın Orta Doğu'da ittifak arayışları konusunda bakınız.: S. Gülden Ayman, *Neo-Realist bir Perspektiften Soğuk Savaş sonrası Yunan Dış Politikası: Güç, Tehdit ve İttifaklar*, Ankara, SAEMK, 2001.

Erdoğan Kahire'ye resmi bir ziyarette bulunmuş ve Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa'ya Türkiye'nin de bu bloğa katılmak istediğini bildirmiştir. Yoğun tartışmalara neden olan bu süreç dönemin dışişleri bakanı Abdullah Gül ve Amr Musa arasında 2004 Eylül'ünde bir "ortak anlayış memorandumunun" New York'ta imzalanmasıyla sonuçlanmış, Türkiye İran'la birlikte Arap Birliği'ne gözlemci olarak kabul edilmiştir. Bu gelişmenin hemen ardından Rum Yönetimi Dışişleri Bakanı Erato Kozakou Markoullis Orta Doğu ülkeleri ziyaretlerine başlamış ve 2007 Kasım'ında Amr Musa ile Rum Yönetimi ile Arap Birliği arasında siyasal diyalogu artırma, kültürel ve ekonomik işbirliğini geliştirme yolunda benzer bir memorandumun imzalanmasını sağlamıştır.²¹

Yunanlıların Orta Doğu ile ilişkilerinin uzun bir tarihi bulunmaktadır. Kıbrıslı Rumlar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960'ta bağımsızlığını ilan edişinden itibaren Arap Dünyası ile çok yakın bir ilişki içinde olmuşlardır. Ülkenin ilk Cumhurbaşkanı olan Başpiskopoz Makarios aynı zamanda Arap ülkelerinin bazılarının da üyesi olduğu Bağlantısızlar Hareketi'nin kurucularından biridir. Yunanistan bölgede ortaya çıkan Arap devletlerini ilk tanıyan devletlerden biri olduğu kadar 1956 tarihinde Mısır Cumhurbaşkanı Cemal Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesi ile ortaya çıkan krizde Türkiye'nin aksine Mısır tarafında yer almıştır. Bugün Rum Yönetimi Filistin'e altyapı ve eğitim projelerinde kullanılmak üzere 2 milyon dolar tutarında bir yardım yapmaktadır.

Milliyetçi Arap rejimlerine ve onların davalarına olan Yunan sempatisi özellikle Andreas Papandreu'nun PASOK hükümeti (1981-1989) tarafından hem cesaretlendirilmiş hem de kullanılmıştır. Yunanistan Filistin Kurtuluş Örgütü'nü (FKÖ) 1981'de tanımıştır. Papandreu Yunanistan'ın capitalist Batı ile komünist Doğu arasında kalan Üçüncü Dünya Ülkelerine liderlik etmesini arzulamıştır. Kısmen Papandreu'nun 1981'de başlattığı bu siyasetin bir sonucu olarak Yunanistan Arap Dünyasındaki terör odaklarıyla da ilişki kurmuştur. Kaminaris'in de vurguladığı üzere bu siyaset aslında ideolojik, politik ve ekonomik bazı hesapların bir ürünüdür. Yunan dış politikasında Üçüncü Dünyacılık yani Bağlantısızlığa yönelim Kıbrıs ve Ege meselelerinde Arap uluslarının desteğini sağlamaya yönelik önemli bir araçtır. Güçlü bir Filistin yanlısı tutum, güçlü bir Ermeni yanlısı ve bir Kürt yanlısı tutum Arapları, Ermenileri ve Kürtleri Türkiye karşısında Yunanistan'la yakınlaştırmak amacıyla sergilenmiştir. Bu hesaplara Yunanistan'ın Arap sermayesini ülkede yatırım yapmaya çekmek istemesi de ilave edilebilir.²²

²¹ . "The Foreign Minister visits the Middle East (10-14 June)", *MFA, Greece*, 8 June 2007, http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/Articles/en-US/080607_1759.htm

²² Spiros Ch. Kaminaris, "Greece and the Middle East", *MERIA Journal*, Cilt.3, Sayı. 2 June 1999.

Yunanistan bugün de bir taraftan Kıbrıslı Rum işadamlarıyla Orta Doğu arasında kendisini bir aracı olarak görürken diğer taraftan kendisi de Doğu Akdeniz'deki rolünü Rum Yönetimi sayesinde güçlendirmeyi ve Orta Doğu pazarlarına nüfuz etmeyi amaçlamaktadır.²³ Bunu yaparken de kendisini zengin Kuzey ile yoksul Güney arasındaki keskin uçurumu hafifletmeye ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin AB ve ABD ile ilişkilerini düzenlemeye çalışan “etkin bir arabulucu” olarak sunmaktadır. Yunanistan'ın “Arap dünyasında modernleşmenin itici gücü olduğu” iddia edilirken Türkiye karşısındaki görece küçüklüğü, “hegemonya iddiasından uzak”, “korkulmayacak bir üke olduğunu” gösteren bir avantaj olarak yorumlanmaktadır.²⁴

Yunanistan'ı takip eden Kıbrıs Rum Yönetimi'nin de kendisini Orta Doğu ülkelerine “AB'ye açılan bir kapı” olarak sunduğu ve bu ülkelerle olan ilişkileri AB üyeleriyle olan ilişkiden ayırmak istemediği dikkat çekmektedir. Ürdün ile olan ilişkileri bu konuda verilebilecek bir dizi örnekten sadece bir tanesidir. Her yıl üç büyükelçilik açan Rum Yönetimi 2008 yılında AB ülke-lerinde açmak zorunda olduğu büyükelçilikleri ikiyle sınırlayarak bir tanesini de Ürdün'de açmıştır.

Rum Yönetimi'nin Orta Doğu ülkeleriyle geliştirmekte olduğu ilişkilerin kuşkusuz en dikkat çekicilerinden biri Mısır'la olmaktadır. Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'e göre Kıbrıs Rum halkıyla Mısır arasında coğrafi yakınlık, tarihi ve kültürel bağlar bugün de iki devletin BM ve AB nezdinde ve Barselona sürecinde AB Komşuluk Politikası çerçevesinde işbirliği içinde hareket etmesini beraberinde getirmektedir.²⁵

Gerek Yunanistan'ın ve Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Orta Doğu bölgesindeki gelişmelere olan ilgisi gerekse de Kıbrıs'ın Orta Doğu için önemi İsrail'in Lübnan'ı bombalamasıyla başlayan kriz sırasında da kendisini ortaya koymuştur. Lübnan'da mahsur kalan onbinlerce yabancının tahliyesinde limanlarını açarak sempati toplayan Rum lider Tasos Papadopoulos Güney Kıbrıs'a tahliye akını nedeniyle dünyaya mali yardım çağrısında bulunurken İngiltere'nin KKTC limanlarının da tahliyede kullanılmasını teklifini geri çevirmiştir. Buna rağmen binlerce mülteci, Gazimagosa limanına uğrayarak, tıbbi destek almış ve ardından Mersin'e hareket etmiştir.

Yarı kapalı bir deniz niteliğindeki Doğu Akdeniz'de kıta sahanlığı veya münhasır ekonomik bölge sınırlandırılması, ancak bütün ilgili ülkeler arasında

²³ “Bilateral Relations”, MFA of Greece, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/Policy/Geographic+Regions/>

²⁴ “Europe and the Middle East: The Greek Juncture”, *Wilson Center*, 12 June 2007. [http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?event_id=239506&fuseaction=events.event_summary-49k-\(Erişim 1 Temmuz 2008\)](http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?event_id=239506&fuseaction=events.event_summary-49k-(Erişim%201%20Temmuz%202008)).

²⁵ “President Mubarak's interview with Cypriot newspaper”, *Egypt State Information Center*, 3 May 2006, <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Presidency/>-(Erişim 1 Temmuz 2008).

ve bütün tarafların hak ve çıkarlarını gözetecek şekilde yapılacak düzenlemelerle mümkün olduğu halde²⁶ Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Mısır ve Lübnan'la münhasır ekonomik bölge sınırlarını belirleyen anlaşmalar yapması ve yeni çıkardığı yasayla doğalgaz ve petrol arama çalışmalarına başlamasına da Kıbrıs sorununa Mısır ve Lübnan gibi ülkeleri de ortak etmek istemesi çabalarının bir uzantısı olarak bakmak mümkündür.²⁷

Sonuç

Kıbrıs meselesinin bir türlü çözüme kavuşturulamamasının en önemli nedenlerinden biri Kıbrıslı Türklerin aleyhine işleyen güç eşitsizliğidir. Rum Yönetimi'nin AB üyeliğine kabul edilmesiyle bu eşitsizlik daha da güçlenmiş ve dengeleyici bir takım politikaların Türkiye ve KKTC tarafından hayata geçirilmesini ve kararlılıkla yürütülmesini zaruri hale getirmiştir. Bu yolda atılan adımların birçoğu Türkiye'nin özellikle de Irak işgali sonrasında Orta Doğu'yla gelişen ilişkilerinin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu girişimlerin başarısı ve kalıcılığı Kıbrıs meselesinde Türkiye ve KKTC'nin kendi içlerindeki politik uzlaşmazlıklara son verip uluslararası toplum karşısında güçlü bir pozisyon sergileyebilmeleri kadar Kıbrıs ve Yunanistan'a yönelik politikaların Orta Doğu ayağının çok daha detaylı ve uzun vadeli bir yaklaşım çerçevesinde tasarlanmasıyla mümkün olacaktır.

Kaynakça

- Ayman, S.Gülden. "Oslo'dan Bugüne İsrail-Filistin Barışı", *Sosyal Demokrat Değişim*, Mayıs-Haziran 1997, s: 58-75.
- Ayman, S. Gülden Neo-Realist bir Perspektiften Soğuk Savaş sonrası Yunan Dış Politikası: Güç, Tehdit ve İttifaklar, Ankara, SAEMK, 2001.
- Bercovitch, Jacob. "Characteristics Of Intractable Conflicts", *Beyond Intractability* Guy Burgess and Heidi Burgess (der.) Conflict Research Consortium, University of Colorado, Boulder, October 2003 <http://www.beyondintractability.org/essay/Characteristics_IC/>.
- "Bilateral Relations", MFA of Greece, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/Policy/Geographic+Regions/>
- Crocker, Chester A. *High Noon in Southern Africa: Making Peace in a Rough Neighborhood*, New York: W.W. Norton & Company, 1993.
- "En Önemli Neden Psikolojik Bariyerler", *Kıbrıs Türk Ticaret Odası*, 15 Nisan 2007, <http://www.ktto.net/turkce/20071504.html>, (Erişim 23 Nisan 2007)
- "Europe and the Middle East: The Greek Juncture", *Wilson Center*, 12 June 2007. http://www.wilsoncenter.org/index.cfm?event_id=239506&fuseaction=events.event_summary -

26 "KKTC Dışişleri Bakanı Turgay Avcı Rumların Petrol Araması Anlaşmasını Yorumladı", *Anadolu Ajansı*, Lefkoşa, 30 Ocak 2007.

27 Konuyla ilgili bir analiz için bakınız.: Sema Sezer, "Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Erçakıca: 'Doğu Akdeniz'de Gerginlik Artacak'", *ASAM Kıbrıs Bülteni*, 8 Ağustos 2007, www.asam.org.tr/tr/kibrisbulteni.asp?gun=8&ay=8&yil=2007 - 47k_ (Erişim 1 Temmuz 2008).

49k –(Erişim 1 Temmuz 2008).

Galtung, Jonathan. “An Editorial”. *Journal of Peace Research*, 1 (1), 1964, s: 1- 4, s.2.

Kitromilides, Paschalis M. *Enlightenment, Nationalism, Orthodoxy*, Variorum, 1994.

Kaminaris, Spiros Ch. “Greece and the Middle East”, *MERIA Journal*, Cilt.3, Sayı. 2 June 1999.

“KKTC Dışişleri Bakanı Turgay Avcı Rumların Petrol Araması Anlaşmasını Yorumladı”, *Anadolu Ajansı*, Lefkoşa, 30 Ocak 2007.

“KKTC İtalya’da Temsilcilik Açtı”, *MSNBSNTV*, 26 Ocak 2008,

<http://209.85.135.104/search?q=cache:tDYoUQECKhoJ:www.msnbcntv.com.tr/news/430070.asp+KTTC'nin+ticari+b%C3%BCrolar%C4%B1,+AVC%C4%B1+hl=tr&ct=clnk&cd=6&gl=tr&lient=firefox-a> (Erişim 1 Temmuz 2008).

“KKTC’nin Tel Aviv’de Ofis Açma Girişimine Rumlar Karşı Çıkıyor”, *Ekopolitik*, www.ekopolitik.org/public/news.aspx?id=1479&pid=20-67k_ (Erişim 1 Temmuz 2008).

“İslam Konferansı Örgütü Parlamentolar Birliği Kapanış Toplantısında Kıbrıs Tartışması”, 1 Şubat 2008, www.haberler.com/islam-konferansi-orgutu-parlamentolar-birligi-2-haberi/ - 81k – (Erişim, 1 Temmuz 2008).

Lieberfield, Daniel. “Conflict 'Ripeness' Revisited: The South Africa and Israel/Palestine Cases”, *Negotiation Journal*, Cilt.15, Sayı.1, January 1999.

Özkeran, Fulya. “N. Cyprus office in Israel only a 'beginning”” *Turkish Daily News*, 13 Mart 2008, www.turkishdailynews.com.tr/article.php?newsid=98805-41k_ (Erişim, 1 Temmuz 2008).

“Papadopolos: ‘Doğrudan Ticaret Tüzüğü’nün Yasal Dayanağı Yok’ ”, *Anadolu Haber Ajansı*, 26 Mart 2007.

“President Mubarak's interview with Cypriot newspaper”, *Egypt State Information Center*, 3 May 2006, <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Presidency/>–(Erişim 1 Temmuz 2008).

Pruitt Dean. and Jeffrey Rubin, *Social Conflict: Escalation, Stalemate, and Settlement*, New York, Random House, 1986.

Roubana Nadim N. and Susan H. Korper, “Dealing with the Dilemmas Posed by Power Asymmetry in Intergroup Conflict”, *Negotiation Journal*, Cilt. 12, Sayı. 4, 2 July 2007, s: 353 – 366.

“Rumlar Kuveyt’e İtirazda Bulundu”, *Kıbrıs Gazetesi*, 7 Nisan 2007,

http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/3/news/39625/PageName/Guney_Kibris (Erişim 1 Temmuz 2008)

Salla, Michael E. “Creating the 'Ripe Moment' in the East Timor Conflict”, *Journal of Peace Research*, Cilt.34, Sayı.4, November 1997.

Sezer, Sema. “KKTC-Suriye Feribot Seferleri: Devamı Gelecek mi?”, *ASAM Kıbrıs Bülteni*, 2 Ekim 2007, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1791&kat2=2>

Sezer, Sema. “Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Erçakıca: ‘Doğu Akdeniz’de Gerginlik Artacak””, *ASAM Kıbrıs Bülteni*, 8 Ağustos 2007, www.asam.org.tr/tr/kibrisbulteni.asp?gun=8&ay=8&yil=2007-47k_ (Erişim 1 Temmuz 2008).

“The Foreign Minister visits the Middle East (10-14 June)”, *MFA, Greece*, 8 June 2007, http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/Articles/en-US/080607_1759.htm

Tünay, Yusuf. “Latakia ferry line: What does it mean for the Turkish Cypriots?”, *Turkish Daily News*, 7 Ocak 2008, www.turkishdailynews.com.tr/article.php?newsid=92728-49k_ – (Erişim, 1 Temmuz 2008).

Zartman, I., William. *Ripe for Resolution: Conflict and Intervention in Africa (updated ed.)*. Oxford: Oxford University Press, 1989.

Zartman, William I. “Ripeness: The Hurting Stalemate and Beyond” Paul C Stern and Daniel Druckman. (der.) *International Conflict Resolution after the Cold War*, Washington, D.C.: National Academy Press, September 2000.

Zartman, I. William and Saadia Touval (der.) *International Mediation in Theory and*

Practice, Boulder, Co.: Westview Press, 1985.

Zartman, I. William and Saadia Touval, "International Mediation: Conflict Resolution and Power Politics", *Journal of Social Issues*, Sayı.41, 1985, s: 27-45.